

บทที่ 2

มนุษย์กับการเมืองและเป้าหมายสังคม

1. หน้า

เราคงจะเดาได้ขึ้นคำกล่าวที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม หรือ มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง (political animal) ถ้านำมาตีความหมายก็จะได้ดังนี้

มนุษย์ (คน) หมายถึง สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล, สัตว์ที่มีจิตใจสูง¹

สัตว์ หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตแตกต่างไปจากพรมนี้ ส่วนมากมีความรู้ลึก และเคลื่อนไหวข้ายกที่ไม่อาจมองได้ ตามความหมายที่ใช้กันเป็นสามัญ หมายถึงสัตว์ที่ไม่ใช่คน²

เมื่อพิจารณาตามความหมายนี้จะเห็นได้ว่า แม้จะถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเภทหนึ่ง แต่ ก็มีสาระต้อง (essence) แตกต่างไปจากสัตว์ชนิดอื่น ๆ ตรงที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลและมีจิตใจสูง อริสโตเตลล (Aristotle: 384 - 322 B.C.) นักปรัชญาผู้อ้างให้ชื่อว่าปรีดี อริสโตเตลล ได้อธิบายว่า สาระต้องของความเป็นมนุษย์แตกต่างจากชีวิตของพืชและสัตว์ตรงที่ ชีวิตของพืชเกิดมาเพื่อกินและแพร่พันธุ์ให้อยู่รอด ถ้าพืชชนิดใดทำสิ่งนี้ได้บรรลุเป้าหมาย ก็ถือว่าพืชชนิดนั้นทำหน้าที่ของความเป็นพืชได้สมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว ส่วนชีวิตสัตว์มีสาระต้องสูงกว่าชีวิตของพืชตรงที่นอกจากจะกินและแพร่พันธุ์ให้อยู่รอดแล้ว สัตว์ยังมีอารมณ์ ความรู้ลึก รัก เกลียด และหิงหอง ส่วนชีวิตของมนุษย์ มีสาระต้องสูงขึ้นไปกว่านั้นอีกด้อ มนุษย์ยังมีเหตุผล ปัญญาและคุณธรรม ซึ่งสามารถแยกแซะถูกผิดตัวได้ การกินและแพร่พันธุ์ เป็นคุณสมบัติที่มนุษย์มีร่วมกับพืช ส่วนอารมณ์และความรู้ลึก เป็นคุณสมบัติที่มนุษย์มีร่วมกับสัตว์ แต่ปัญญาและเหตุผล เป็นลักษณะของมนุษย์โดยเฉพาะ ทั้งพืชและสัตว์ไม่มีลักษณะดังกล่าวนี้ นี่ยังพอดีกับที่จะเรียกได้ว่า เป็นสัตว์ ผู้มีเหตุผลและปัญญา³

พระฉะนั้น จึงสรุปได้ว่าความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงอยู่ที่รู้จักใช้เหตุผล มีปัญญา และ

สังคม หมายถึง คนจำนวนมากที่มีความลับพิเศษต่อเนื่องตามระเบียบกฎหมาย
โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน⁴

ถ้าขยายความก็จะได้ว่า สังคมหมายถึง กลุ่มคนขนาดใหญ่ที่ประกอบขึ้นด้วยกลุ่มคนต่าง ๆ มากมาย เพื่อกำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และมีการพบปะสัมผัสร่วมกันโดยตรงหรือไม่ก็โดยอ้อม ความลับพิเศษทำโดยผ่านองค์การ หรือสถาบันต่าง ๆ ของสังคม เช่น การพัฒนาอาชีวศึกษา เศรษฐกิจของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ชาวไร่ ชาวนา พ่อค้า โรงงานอุตสาหกรรม ดำเนิน โดยผ่านกลไกตลาด การแลกเปลี่ยนข่าวสารความคิดความเห็นระหว่างกัน โดยอาศัยสื่อสารมวลชน ชุมชนมีตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ การกำหนดเขตชุมชนนี้จะกำหนดในเชิงพื้นที่ แต่ขอบเขตของชุมชนในทางสังคมจะเน้นที่กิจกรรมในการดำรงชีวิตประจำวัน ชุมชนแต่ละชุมชน แม้จะบริการแก่สมาชิกในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ แต่ชุมชนก็ยังต้องพึ่งพาอาชีวชุมชนอื่น ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการปกครอง เช่น ชุมชนหนากับชุมชนเมืองต่างกันพึ่งพาอาชีวชีวันและกันหน่วยใหญ่ของชุมชนที่สามารถพัฒนาเองได้ เรียกว่า สังคม

เมื่อแยกแยะความหมายของคำว่า มนุษย์, สัตว์, และสังคม ดังนี้แล้ว หากจะนิ่ามา นิจารณาความหมายรวมกันเพื่อบัญความหมายของคำว่า "มนุษย์เป็นสัตว์สังคม" ก็พอจะอธิบายความหมายได้สองนัยดังต่อไปนี้

1) หมายถึง มนุษย์นิยมอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวกหรือเป็นกลุ่ม หรือกล่าวอีกอย่างว่าอยู่ร่วมกันเป็นสังคม การร่วมกันเป็นสังคมนี้ ลงทำให้มนุษย์มีความแข็งแกร่งพอที่จะต่อสู้และพัฒนาอุปสรรคกันมา จนเป็นผลให้ชาติพันธุ์ของมนุษย์สามารถอยู่รอดได้ราบเท่าทุกวันนี้⁵

2) อีกความหมายหนึ่งก็คือ มนุษย์สามารถที่จะกำกิจกรรมของความเป็นมนุษย์ หรือแสดงสาระด้วยความเป็นมนุษย์ออกมายได้อย่างเต็มที่ก็ต่อเมื่อมนุษย์มารอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเท่านั้น ทราบได้ก็มนุษย์ใช้ชีวิตอยู่เพียงคนเดียว ศักยภาพ (Potency) ของมนุษย์ไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่ การดำเนินชีวิตแต่ละวันจะใช้แต่เพียงสัญชาตญาณเพื่อเอาตัวรอดเป็นคราว ๆ เท่านั้น ไม่จำเป็นต้องทำอะไรมากไปกว่านี้ แต่เมื่อได้ก็มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ความจำเป็นก็เป็นบังคับให้ต้องใช้ศักยภาพมากในอย่างเต็มที่ พลังภายนอกทั้งมวลจะถูกกระดมออกมายใช้เพื่อต่อสู้ เพื่อแก้ปัญหา เพื่อรักษาผู้พันธุ์ให้อยู่รอด และเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีกว่า มนุษย์จึงได้

ใช้ตัวภายนอกกล่าวนี้คิดค้นวิทยาการใหม่ ๆ ให้แก่โลกมากมาย รวมทั้งจักระเบื้องของค์กรต่าง ๆ ในสังคมให้เป็นระบบ แล้วสังคมก็จะมีระเบียบแบบแผนขึ้นสนับสนุนกับค่ากล่าวที่ว่า เมื่อได้มนุษย์สามารถร่วมกันเป็นสังคมได้มนุษย์ก็สามารถสร้างอารยธรรมได้”

เพราฉะนั้น สังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตที่ดีกว่าของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนเปรียบเสมือนชีวิตหน่วยย่อย (the part) ส่วนสังคมหรือรัฐเปรียบเสมือนชีวิตหน่วยรวม (the whole) มนุษย์ที่อยู่ในสังคมเดียวกันจะมีความคิด ความเชื่อ ชนบกรรม เนิยมประเพณี หรือเรียกได้ว่า นิสัยชีวิตแบบเดียวกัน มีวัฒนธรรมเดียวกัน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษของแต่ละสังคมสั่งสมไว้แต่อดีต แล้วสืบทอดสู่อนุชนรุ่นหลังจนกลายเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ สืบไป

2. การจัดระเบียบทางสังคมของมนุษย์

2.1 ความจำเป็นในการจัดระเบียบสังคม

ไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์เมื่อมารู้ร่วมกัน เป็นหมู่พากกิจจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบแบบแผน ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดูตัวอย่างง่าย ๆ ในฝูงสัตว์ เช่น ช้างรุ้วจักเชือฟังผู้นำหรือจ่าฝูง ผึ้งรุ้วจักแบ่งหน้าที่กันทำงาน แมลงจักความสามัคคีช่วยเหลือกัน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นการจัดระเบียบอย่างง่าย ๆ ในฝูงสัตว์ การที่ฝูงสัตว์เหล่านี้มีระเบียบในการอยู่ร่วมกันทำให้มีผลลัพธ์ที่จะต่อสู้ศรีษะ สามารถแสวงหาอาหาร และดำรงชีวิตให้อยู่รอดตลอดมาได้

ในฝูงสัตว์ยังมีความจำเป็นต่อการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่นนี้ ในสังคมมนุษย์ก็จะมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบที่สับซ้อนมากกว่าห้ายากเท่า แล้วก็ยังมีความจำเป็นต่อการจัดระเบียบที่ยุ่งยากและซับซ้อนกว่า ในสังคมสมัยติดตามรัฟท์มนุษย์อาทิตย์อยู่ตามถ้ำ ป่า เช้า การจัดระเบียบเป็นไปอย่างง่าย ๆ แต่ครั้นต่อมามีสังคมนั้นค่อย ๆ พัฒนาเป็นสังคมเมือง การจัดระเบียบก็ค่อย ๆ สถาปัตย์ขึ้นเป็นเจ้าตามตัว ลดลงดูตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ถ้ามนุษย์คนหนึ่งคนใดดำรงชีวิตอยู่เพียงคนเดียวในถ้ำ ป่า หรือตามภูเขา เขาย่อมจะเลือกทำอะไร ๆ ได้ตามใจชอบ ไม่ต้องคำนึงถึงว่าการกระทำนั้น ๆ จะไปกระทบกับใคร เทื่อนต่อใคร เช้าย่อมเลือกทำเฉพาะในสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขสนับสนุน หรือหลีกเลี่ยงความทุกข์ทรมานเจ็บปวด จึงพูดได้ว่าการมีชีวิตครอบ

ความสุขส่วนตัว และความทุกข์ทรมานเจ็บปวด เปรียบเสมือนเจ้านายผู้มีอำนาจเต็มที่ค่อยบงการให้มนุษย์ผู้นั้นเลือกรากำหรือไม่กำรรากำไร โดยไม่ต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นใดที่ออกเหลือไปจากนั้น

แต่ครั้นเมื่อผู้นั้นออกมาปะทะสังสรรค์กับผู้อื่นอย่างน้อยตั้งแต่สองคนขึ้นไป ความจำเป็นในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างกันก็จะเกิดขึ้นทันที เขาจะเลือกรากำหรือไม่กำรรากำไรเพียงเพื่อความสุขส่วนตัวของตนเองฝ่ายเดียวไม่ได้อีกต่อไป ตัวอย่างเช่น คนผู้นี้นั่นจำเป็นต้องออกกล้ากว้างเพื่อการยังชีพ ข้อมูลนั้นเป็นการแฉะอนาคตทั้งคู่จะต้องเริ่มต้นด้วยการแบ่งหน้าที่ระหว่างกันครึ่น ได้กว้างมากแล้วก็ต้องทดลองกันเรื่องการแบ่งเนื้อกว้างให้เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย จะเอาจำนวนมากกว่าหรือเลือกเอาเฉพาะเนื้อส่วนที่อร่อยเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ เพราะอีกฝ่ายหนึ่งคงไม่ยอม แล้วจะนำไปสู่การโต้เถียง กะล่าเบะแวงและบาดหมางใจกันจนไม่ต้องร่วมมือกันล่ากว้างอีก หรือบางครั้งอาจจะถึงขั้นห้องผ้าฟันกันก็อาจเป็นได้

ในระยะนี้ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติต่อไปได้ แต่ละฝ่ายก็จำต้องยอมเสียสิ่งที่ตัวเองอยากได้ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งพอใจด้วย และต่อมาระยะเวลาเรียกการกระทำการกล่าวว่า "การรักจักแบ่งปันกัน" การรักจักแบ่งปันกันเป็นตัวอย่างหนึ่งของการจัดระเบียบทางสังคมของมนุษย์

ครั้นต่อมาจำนวนคนค่อยๆ เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จนกล้ายกเป็นกลุ่มคนซึ่งเป็นสังคมขนาดย่อย ครั้งแรกๆ คงจะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวที่มีขนาดไม่ใหญ่เท่า บรรดาสมาชิกในครอบครัวต่างก็ช่วยกันจัดระเบียบเพื่อการอยู่ร่วมกัน ผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในการกำหนดคราบจะเป็นบุคคลที่ได้แก่หัวหน้าครอบครัว ครั้นต่อมาสมาชิกในครอบครัวค่อยๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้นจนกล้ายกเป็นกลุ่มคนที่ใหญ่ขึ้น ความจำเป็นในการจัดระเบียบก็ค่อยๆ เพิ่มความยุ่งยากและสับซับขึ้นมากขึ้น และผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดใน การจัดระเบียบก็คงจะได้แก่ หัวหน้าผู้นำหรือหมู่ผู้ที่เป็นหัวหน้าของกลุ่มคนในผ่านมัน หรืออาจจะเป็นไปได้ เช่นกันที่หัวหน้าผู้นำหมู่ผู้ที่เป็นผู้ที่ร่วมมือกันเพื่อวางแผนเบียบกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของสังคมนั้น ๆ ครั้นหลังๆ ผู้ร่วมกันเป็นรัฐหรือประเทศผู้มีอำนาจในการออกกฎหมายเบียบกฎเกณฑ์ได้แก่ ผู้นำของรัฐนั้น ๆ ในระยะแรกที่ได้รับผู้ที่เข้มแข็งที่สุดหรือผู้นำของรัฐเป็นผู้มีอำนาจลักษณะเดียวกันในการออกกฎหมายเบียบได้ตามใจชอบ เราเรียกการปกครองที่ออกกฎหมายเบียบกฎเกณฑ์ใช้ปกครองประเทศ โดยผู้มีอำนาจลักษณะเดียวกันนี้ว่า การปกครองระบอบสมบูรณ์แบบลักษณะราชสำราญ ครั้นระยะต่อมาความคิดของมนุษย์ค่อยๆ วิวัฒนาการ

ผู้มีประวัติได้เกิดการปักครองในระบบที่เรียกว่า "ประชาธิปไตย" โดยมุ่งอุดหนาจในการจัดระบบเบ็ดเตล็ดทางสังคมให้ออกรูปในมือของตัวแทนปวงชน จัดระบบเบ็ดเตล็ดในรูปของภารกิจกฎหมายหรือร่างกฎหมายต่าง ๆ ขึ้นมา"

พระองค์นี้ จึงกล่าวไว้ว่าทุกสังคมจำเป็นต้องมีการจัดระบบเบ็ดเตล็ด เพราะระบบเบ็ดเตล็ด "เครื่องมือ" ในการอุปถัมภ์ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม ในสังคมที่ไม่ซับซ้อนก็จัดระบบเบ็ดเตล็ดกันอย่างง่าย ๆ ส่วนในสังคมที่สับซับซ้อน การจัดระบบเบ็ดเตล็ดก็ต้อง ฯ ซุ่มยกซับซ้อนขึ้นเป็นเงาตามตัว

2.2 ลักษณะของสังคมที่ได้รับการจัดระบบเบ็ดเตล็ด

จากการที่มนุษย์แต่อดีตมานพยายามจัดระบบเบ็ดเตล็ดสังคมอยู่เรื่อย ๆ เป็นผลให้รูปแบบของสังคมแต่ละสังคมค่อนข้างจะมีระบบ เช่น แต่ละสังคมจะต้องมีองค์ประกอบบางกลุ่ม ฯ กัน ดัง

- 1 ประชากร อันหมายถึงกลุ่มคนที่มีจำนวนมากพอสมควร และสามารถดำรงจำนวนประชากรที่มีอยู่และขยายจำนวนให้มากขึ้นได้
- 2 วัฒนธรรม อันหมายถึงระบบเบ็ดเตล็ดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ยึดถือร่วมกัน
- 3 การรวมกลุ่มกันในรายตัวต่าง ๆ เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีประโยชน์แก่บุคคลและสังคม
- 4 สถาบันต่าง ๆ อันหมายถึงการรวมกลุ่มกันที่เป็นองค์กร เพื่อกำหนดที่สำคัญให้แก่สังคม เพื่อให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่นยั่งยืน

บรรดาสถาบันต่าง ๆ ที่ค่อยกำหนดที่สำคัญให้แก่สังคมแต่ละสังคมจะมีลักษณะคล้าย ๆ กัน ดังต่อไปนี้

- 1 สถาบันครอบครัว ชี้เป็นหน้าที่ดำรงจำนวนประชากรทึ้งด้านขยายจำนวนและอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีภาระงานและมีคุณภาพของสังคม
- 2 สถาบันเศรษฐกิจ ชี้เป็นหน้าที่ในด้านการผลิตและการแบ่งสรรเป็นล้วนผลผลิตอันเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกในสังคม

3 สถานีการเมือง ซึ่งทำหน้าที่ปกครอง ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของลังคอม และระดมความร่วมมือของมวลมหาชนกิฟเพื่อกำบังโดยชั่วให้แก่สังคมนั้น ๆ

4 สถาบันศ่าสนา ชี้งำนน้ำที่บำรุงรักษาหลักศิลธรรมและแบบแผนของสังคมให้สังคมมีอภิการมั่นคง

5 สถาบันการศึกษา ชี้งำนหน้าที่สำคัญทดสอบและประเมินผลและสร้างสรรค์ความคิด และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ให้แก่สังคม^๕

2.3 ผลอันเกิดจากไม่กำหนดระเบียบของสังคม

เมื่อสังคมได้วางระเบียบแบบแผนขึ้นมาใช้แล้ว ก็มีความจำเป็นที่คนในสังคมนั้นจะต้องปฏิบัติตาม การที่คนปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้เรียกว่า "วินัย" วินัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการที่จะทำให้ระบบก้าวไปสู่บรรลุผลตามเป้าหมายหรือไม่ ถ้าระเบียบใดที่วางไว้แล้ว แต่คนในสังคมนั้นไม่ปฏิบัติตาม ระบบก็จะขาดความหมาย สังคมจะเจริญชื้นไม่ได้ ถ้าจะให้ระบบมีความหมายทุกคนก็ต้องช่วยกันปฏิบัติตาม ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็จะต้องถูกลงโทษโดยสังคม และการที่คนแต่ละคนปฏิบัติตามระเบียบสังคมนี้ไว้ รึยกว่าคนในสังคมนั้นเป็นผู้ดีก็เป็นการที่ถูกอธิบายในระเบียบวินัย บางสังคมนั้นยอมเป็นการแห่งอนุรักษ์คนแต่ละคนต้องตกอยู่ในภาวะจำนำดู หรืออาจเต้มใจที่จะขังอยู่ ถือคุณเสียลิภภัยส่วนตัวที่เคยกระทำได้ตามใจชอบบางอย่าง แต่ในขณะเดียวกันคนแต่ละคนก็จะได้อะไรบางอย่างเป็นการตอบแทน คือทำให้สังคมเป็นปึกแผ่นมั่นคง เกิดความสามัคคีเข้มแข็ง สาระการสร้างสรรค์สังคมให้เจริญก้าวและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้

3. เครื่องมือที่ใช้จัดระเบียบสังคม

การที่คนในสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้นั้นจำเป็นต้องมี "เครื่องมือ" หรือองค์กร หรือสถาบันที่คอยทำหน้าที่จัดระเบียบไว้มากมาย แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเครื่องมือที่ใช้จัดระเบียบ ทางสังคมที่เห็นกันอยู่ทั่ว ๆ ไป 3 ประการ คือ ประเพณี กฎหมาย และ ศาสนา ซึ่งจะได้แยกกล่าวรายละเอียดแต่ละอันตามลำดับดังต่อไปนี้

3.1 ประเพณีกับการจัดระเบียบสังคม

3.1.1 ความหมาย คำว่าประเพณีหมายถึง สิ่งที่นิยมหรือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกว่าปัจจุบัน เป็นแบบแผน ชุมชนเรียน หรือ Jarvis ศึกษา ระบุว่าประเพณี ส่วนคำว่าประเพณีนั้น หมายถึงประเพณี ของสังคมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา⁹ คำว่าประเพณีมีให้หลายคำ เช่น ธรรมเนียมประเพณี ปกติประเพณี ในประมวลกฎหมายแห่งประเทศไทย มาตรา 4 ใช้ว่า คลอง Jarvis ประเพณี ส่วนในมาตรา 368 ใช้ว่า ปกติประเพณี

ประเพณี เป็นแบบแผนของความคิด ความเชื่อ การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จริยตรีระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรม ลักษณะสำคัญของประเพณีคือต้องเป็นสิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกว่าปัจจุบัน เป็นแบบแผน ความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบท่องกันมา และยังคงมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน ทุกชาติทุกภาษาต่างมีประเพณีเป็นของตนเอง โดยปกติประเพณีของประเทศใดหรือก็จะมีอยู่ในประเทศนั้นหรือก็จะมีอยู่ในประเทศนั้น ไม่หมายความว่าจะนำไปใช้กับประเทศอื่นหรือก็จะไม่

ประเพณีอาจแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1 จริยศรัทธาหรือศรัทธาในลัทธิ ศาสนา เช่น เป็นประเพณีที่นิยมศรัทธาในลัทธิ ศาสนา เช่น เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพทางสังคม และสังคมจะมีความรู้สึกภูมิใจ ได้รับความเมตตา หรือผ้าฟ้า เป็นเรื่องของความผิดถูก ความนิยมนับถือ เช่น การสมรสแบบสามีเดียวภรรยาเดียว ถ้าฝ่ายชายไปมีภรรยาน้อยถือว่าผิดศรัทธา หรือเมื่อยามที่ฟ้อแม่แก่เพื่อลูกหลานจะต้องเลี้ยงดู เป็นต้น ถ้าได้ไม่ทำการตามประเพณีก็ถือว่าเป็นคนชั่ว จริยศรัทธาหรือศรัทธาแต่ละแห่งย่อมไม่เหมือนกัน เพราะมีค่านิยมที่ต้องแตกต่างกัน

2 แบบประเพณี มีลักษณะเป็น "ระบบที่มีแบบแผน" ที่สังคมได้สังคมให้มีกำหนดไว้ อาจโดยตรง เช่น ประเพณีการไหว้ครู ชั้นกำหนดไว้ว่าต้องทำอย่างไรบ้าง หรืออาจโดยอ้อม เช่น การแห่แห่นงแมวของนั่น การจุดบ้องไฟ ซึ่งไม่ได้มีการกำหนดไว้เป็นแบบแผน แต่เกี่ยวข้องกันทั่วไป ว่ามีประเพณี

3 ธรรมเนียมประเพณี เป็นประเพณีที่มีอยู่แต่ก่อนไม่ได้เป็นบรรทัดฐานวัฒนธรรมผิดดิ่งที่เป็นเพียงความเชื่อใน และไม่รู้สึกว่าเป็นภาระหนักที่ เช่น การสวมรองเท้า หรือ ถอดรองเท้าก่อนเข้าบ้าน เป็นต้น¹⁰

3.1.2 หมายเหตุของการจัดระบบสังคม ด้วยเหตุที่ประเพณีเป็น "แบบแผน" ก็ไม่ใช่เป็นบรรทัดฐานการประพฤติปฏิบัติในสังคมดังกล่าวแล้ว ประเพณีจึงมีบทบาทอย่างมากต่อการจัดระบบสังคม เพราะบรรพบุรุษเคยพิสูจน์กันมาหลายชั่วคนแล้วว่าการประพฤติปฏิบัติตามประเพณี ทำให้เกิดความรักใคร่ กลมเกลียว สามัคคี อธิร่วมกันอย่างมีความสุข จนสามารถสร้างความเป็นปกแห่งบ้านคงให้เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ ได้ เพราะฉะนั้น หากชาติทุกภาษา จึงต้องมีประเพณีเป็นเครื่องขัดถือปฏิบัติเป็นของตนเอง ถ้าเราจะลองหันดูในประวัติศาสตร์ชาติไทยเป็นตัวอย่าง จะกอดดีตามตั้งแต่สร้างกรุงเทพฯ ราวดีศรีอยุธยา โบราณ ก็ได้มีพระราชปรมินท์ประเพณีกำหนดแบบแผนการกระทำ การประกอบพิธีกรรมและกำหนดความเป็นอยู่ไว้ตลอดทั้งปีว่าเดือนใดจะต้องทำอะไรบ้าง ดังที่กำหนดไว้ในกฎหมายเทียบナルเกี่ยวกับพระราชบัญญัติสองเดือนว่า

เดือนห้า การพระราชพิธีเสถียรศักดิ์ ลดและยกอภิสาน

เดือนหก พิธีไนศาชัย จุดพระนั้งคัล

เดือนเจ็ด บุลงี้น้ำล้างพระบาก

เดือนแปด เข้าพรรษา

เดือนเก้า ตุลภาaurus

เดือนสิบ ภารบกพิธีสารก

เดือนสิบเอ็ด อาขยุชยแข่งเรือ

เดือนสิบสอง พิธีจองเปรียงลดชุดคลอยโถม

เดือนสิบสาม ไล่เรือ เกลิงนิธิรีย์มพาราย

เดือนมีนาคม	การพิธีบุญยาภิเษก เจริญพระโคกินเลี้ยง
เดือนสาม	การพิธีบูรณะเทาห์
เดือนสี่	การพิธีสมัพจารภินท์ ^{๑๑}

นอกจากพระราชประเพณีที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลับสองเดือนแล้ว เราลองพิจารณา การดำเนินชีวิตของชาวบ้านทั่วไป ต่างก็ดำเนินชีวิตตามที่ประเพณีกำหนดไว้ทั้งสิ้น เช่น ประเพณี การบวช ประเพณีการหมั้น ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีแห่งเทียนบ้องไฟ ประเพณีถือศีลกินเจ ตลอดจนการค้าขายแลกเปลี่ยนเป็นปัจจัยที่ต้องทำงานประเพณีทางการค้า และนอกจากนี้แล้วซึ่งมี ประเพณีบางอย่างถูกยกขึ้นตราไว้เป็นกฎหมาย ในกฎหมายไทยถือว่าจารีตประเพณีเป็นหลัก รองจากกฎหมายลายลักษณ์อักษร จะนำมาใช้บังคับเสมอเมื่อเป็นกฎหมายได้ในส่องกรณี ดัง

1 กฎหมายบัญญัติให้ใช้จารีตประเพณีในยามที่ไม่มีตัวบทกฎหมายจะยกมาปรับเข้ากับ คดีความดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า "...อันกฎหมายนี้ ก่านว่าต้องใช้ในบรรดากรณีทั้งด้วยบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามด้วยอักษร หรือตามความมุง หมายของบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อได้ไม่มีบัญญัมายที่จะยกมาปรับคงได้ ก่านให้วินิจฉัยคดีนี้ ตามคลองจารีตประเพณี แห่งท้องถิ่น..."

2 กฎหมายรับรองว่าให้ใช้ได้ในการตัดความความประสังค์ในทางสุจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 368 บัญญัติไว้ว่า "...ลักษณะนี้ก่านให้ความไม่เป็น ความประสังค์ในทางสุจริต โดยมิเคราะห์ลิง ปกติประเพณีด้วย..."

3.1.3 ข้อได้เปรียบเสียเบริญของการให้ประเพณีเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคม ประเพณีเป็นเครื่องมือที่ใช้จัดระเบียบสังคมที่ดีอันหนึ่ง มีข้อได้เปรียบตรงที่ประเพณีมีลักษณะ ศีลธรรมเข้ามารวมด้วย คือ เรื่องของความดี ชัว ถูก ผิด ควร ไม่ควร และเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษ สืบสมาแต่เดิมแล้วสืบทอดสู่อนุชนรุ่นหลัง การที่ประเพณีนี้ ๆ สามารถสืบทอดมาได้หลายชั่วอายุ คนย่ออมเป็นเครื่องพิสูจน์ให้มั่นใจได้ว่าการทำตามประเพณีเป็นสิ่งที่ดี เพราะถ้าประเพณีอันได้ไม่ดี บริคนี้จะไม่ยอมรับและจะถูกกลั่นเลิกไปนานแล้ว

แต่การใช้ประโยชน์ เป็นเครื่องมือจัดระเบียบทางสังคมเนื่องอ่อน่างเดียว จะมีข้อเสีย เปรียบตรงที่ว่า ประโยชน์สร้างขึ้นได้ยากและเลิกได้ยาก กว่าจะสร้างติดและเลิกได้ จะต้องใช้ วิถีทางการทางสังคมค่อนข้างยาวนาน บางครั้งจึงทำให้ดูเหมือนว่าไม่ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน สังคมอันลับซับซ้อน ได้ ประโยชน์ใดประโยชน์หนึ่งถูกสร้างเพื่อให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม ได้ลึกล้ำลง หนึ่ง ในสมัย ได้มีข้อห้าม แต่ครั้นสภาพแวดล้อมเดิมเปลี่ยนไป จะนำประโยชน์นี้มาใช้ก็อาจไม่ เหมาะสมต่อไปอีก ได้ ข้อเสียเปรียบอีกประการหนึ่งของการใช้ประโยชน์เป็นเครื่องมือจัดระเบียบ สังคมก็คือ ประโยชน์ไม่มีสภาพบังคับที่เป็นตัวตนที่สามารถแลเห็นได้จริง เมื่อนอกกฎหมาย ได้รากพืด กฎหมายย่อมจะถูกบังคับเอาตัวมาลงโทษตามความผิดที่กฎหมายนั้น ๆ มีกฎตัวไว้ เช่น ปรับ รับทรัพย์สิน กักขัง จำคุก หรือประหารชีวิต เป็นต้น แต่ในทางประโยชน์เมื่อได้รากพืดหรือลงเมิด ประโยชน์ การลงโทษอาจจะลงโทษกันด้วยความรู้สึก คือคนในสังคมนั้น ๆ จะรู้สึกเกลียดชัง ไม่ คบเคาร์สماความด้วย หรือบางสังคมแต่อดีตมา อาจจะลงโทษรุนแรงหน่อยด้วยการขับไล่ออกจากเผ่า หรือหมู่บวก จึงทำให้ดูเหมือนว่าการกำหนดประเพณีไม่น่าเกรงกลัวเท่ากับการกำหนดกฎหมาย ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ เพื่อให้การจัดระเบียบสังคมมีประสิทธิภาพดีขึ้นจึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือจัด ระเบียบสังคมอันอื่น ๆ เป็นมาตรฐานการเสริมด้วย

3.2 กฎหมายกับการจัดระเบียบสังคม

3.2.1 ความหมาย และลักษณะของกฎหมาย

(1) ความหมาย การที่จะนิยามความหมายให้เด็ดขาดด้วยตัวเอง ไปว่า กฎหมายคืออะไร ค่อนข้างจะทำได้ยาก สุดแล้วแต่ประยุกต์ลุ่ม ใจให้ความหมายโดยถือเอา "หน้าที่" เป็นสาระ หรือ "อำนาจ" เป็นสาระ ถ้าจะถือเอาหน้าที่เป็นสาระก็พอจะให้ความหมาย ได้ว่า "...กฎหมาย ที่ออกมานั้นห่วงความประพฤติของมนุษย์ในสังคม ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติ ของมนุษย์และเป็นบรรทัดฐานความประพฤติของมนุษย์ในสังคม ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติ ของมนุษย์และเป็นบรรทัดฐานความประพฤติ สำหรับมนุษย์รุ่นต่อ ๆ ไปที่จะต้องปฏิบัติตาม..."¹² แต่ถ้าจะให้ความหมายโดยเชิงเอกสารที่มาเป็นสาระก็จะได้ว่า "...กฎหมายคือบรรดาคำสั่งหรือข้อ บังคับของรัฐหรือประเทศที่ใช้มัตติความประพฤติทั้งหลายของบุคคลอันเกี่ยวตัวกับเรื่องความสัมพันธ์ ระหว่างกัน ถ้าใครฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตามก็จะต้องมีความผิดและถูกลงโทษ..."¹³

เพราจะนั้น กฎหมายได้รับออกบังคับใช้แล้วจะมีผลบังคับใช้กับบุคคลทั่วไป โดยคราวเดียวกันไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดไม่ได้ ดังที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา

64 มัยติไว้ว่า

บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดทางอาญาไม่ได้ แต่ถ้า ศาลเห็นว่าตามสภาพและพฤติกรรม ผู้กระทำผิดอาจจะไม่รู้ว่า กฎหมายมัยติติว่า การกระทำนั้นเป็นความผิด ศาลอาจจะอนุญาตให้แสดงชนทางลักษณะต่อศาล และ ถ้าศาลเชื่อว่าผู้กระทำไม่รู้ว่ากฏหมายมัยติติไว้ เช่นนั้น ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่ กฏหมายกำหนดไว้ ส่วนความผิดนั้นเนื่องได้ก็ได้

การที่มัยติติเช่นนี้แสดงว่าโดยรายอ้างว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิด ไม่ได้ แต่ถ้าสามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่าไม่รู้จริง ๆ ศาลอาจลงโทษสถานเบาสำหรับความผิดนั้นก็ได้ แต่จะไม่ลงโทษได้ ๆ เลยไม่ได้

(2) ลักษณะของกฏหมาย กฏหมายอันเป็นกฎหมายที่ความประพฤติของมนุษย์ ที่ออกโดยรัฐ และถือว่าเป็นกฏหมายได้จะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1 ต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับ ไม่ใช่ประกาศเชิญชวน ประกาศให้ทราบ เช่น ให้เชื่อผู้นำ ให้เลิกกินหมาก ให้สามห่วง ให้กล่าวคำว่าสวัสดี เมื่อพบกัน หรือกฏหมาย ไม่ใช่คำวินิจฉัยของรัฐ แต่ต้องเป็นคำสั่งหรือคำบังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติตาม มิฉะนั้นจะมีความผิด

2 ต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ออกโดยรัฐฐานิปัตย์ คำว่า "รัฐฐานิปัตย์" หมายถึง ผู้มีอำนาจในการออกกฎหมายของรัฐ อาจจะเป็นพระมหากษัตริย์, รัชสมภพ, คณะปฏิวัติ, คณะรัฐบาล, คณะปฏิรูป หรือสุดแล้วแต่ระบอบการปกครองของประเทศนั้น ๆ

3 ต้องเป็นข้อบังคับที่ใช้ได้ทั่วไป คือเมื่อประกาศใช้เป็นกฏหมายแล้วจะมี ผลบังคับใช้กับบุคคลทั่วไปของรัฐนั้น ๆ ไม่ยกเว้นหรือระบุเฉพาะเจาะจงว่าเป็นนาย ก. หรือ นาย ข.

4 ต้องมีสภาพบังคับ คือเมื่อประกาศใช้เป็นกฏหมายแล้วถ้าใครฝ่าฝืนหรือ ละเมิดจะต้องถูกลงโทษตามที่กฏหมายมัยติติ¹⁴

3.2.2 บทบาทของกฎหมายต่อการจัดระเบียบสังคม

ประชัยหลายท่านโดยเฉพาะ márkaš ถือว่ากฎหมายเป็น "วิศวกรรมของสังคม" (Social Engineering) อันหมายถึงการใช้กฎหมายเพื่อออกแบบและสร้างสังคม โดยนำเอาแนวคิดทางกฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการออกแบบและเปลี่ยนแปลงสังคม ถ้าต้องการจะให้กิจกรรมและรูปแบบของสังคมเป็นเช่นไร ก็ัญญาติกฎหมายขึ้นมาเพื่อกำหนดกิจกรรมและรูปแบบเพื่อจัดกลไกของสังคมและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ในสังคมให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ¹⁵ การจัดระเบียบสังคม, การรวมรวมและจัดสร้างรัฐภาพการ การกำหนดอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ขององค์กรต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน หรือความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกันเอง ฯลฯ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้สามารถกระทำได้โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือทั้งสิ้น

ถ้าลองพิจารณากฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ลำดับกฎหมายที่สำคัญที่สุดก็สูงสุดอันได้แก่ รัฐธรรมนูญ ลดหลั่นจนถึงกฎหมายที่มีต่ำรอง ๆ ลงมา ส่วนเป็นไปในลักษณะของการจัดระเบียบหรือรูปแบบของสังคมทั้งสิ้น เพื่อให้แลเห็นได้ชัดเจน ลองพิจารณาดูรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นแม่แบบในการกำหนดรูปแบบของสังคม เพราะกฎหมายรัฐธรรมนูญหมายถึงกฎหมายที่กำหนดกฎหมายและเป็นมาตรฐานของรัฐ ซึ่งอาจเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้สำหรับรัฐธรรมนูญของบางประเทศ รัฐธรรมนูญจะเป็นตัวกำหนดลักษณะแนวทาง เกี่ยวกับรัฐบาล วางแผนการนี้ฐานสำหรับให้รัฐบาลดำเนินตาม จัดรูปแบบของรัฐบาลและกำหนดกฎหมายที่กระจายและจำกัดบทบาทและหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน และวางแผนหลักในการใช้อำนาจอยู่ปัจจุบันมากน้อยแค่ไหน เพียงไร¹⁶

ด้วยเหตุตั้งกล่าวนี้ ถ้าเราลองพิจารณาโครงสร้างและเนื้อหาของรัฐธรรมนูญโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว จะเห็นได้ว่าประกอบด้วยเรื่องสำคัญ ๆ คือ

- 1) กฎหมายการปกครอง (Organization Chart)
- 2) บทัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (Bill of Rights)
- 3) กฎหมายอื่น ๆ ในรัฐธรรมนูญ (Technical Provisions)

- กฎหมายที่การแก้ไขเพิ่มเติม (Amendatory Articles)
- ความเป็นกฎหมายสูงสุด (Supremacy)
- หน้าที่ของพลเมือง (Civic Duties)
- แผนนโยบายแห่งรัฐ (State Policy)
- บทเฉพาะกาล (Interim Provisions)¹⁷

ขึ้นถ้ามีพิจารณาไว้ก่อนหน้านี้แล้ว แต่ในวาระนี้ ให้รัฐธรรมนูญมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการจัดรูปแบบต่าง ๆ ของรัฐ โดยรัฐธรรมนูญกำหนดว่า ประเทศไทยปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยทรงใช้อำนาจตัดสินใจทางการเมือง ทรงใช้อำนาจบริหารทางด้านเศรษฐมนตรี และทรงใช้อำนาจตัดสิ่งการทางศาสนา นอกจากนี้ในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญยังแบ่งออกเป็นหมวด ๆ ล้วนเป็นลักษณะของการจัดระเบียบสังคมทั้งสิ้น คือ

- หมวดที่ 1 ว่าด้วยบทว่าไป
 - หมวดที่ 2 ว่าด้วยพระมหากษัตริย์
 - หมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย
 - หมวดที่ 4 ว่าด้วยหน้าที่ของชนชาวไทย
 - หมวดที่ 5 ว่าด้วยนโยบายแห่งรัฐ
 - หมวดที่ 6 ว่าด้วยรัฐสภา ซึ่งจำแนกส่วนเป็นวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร
 - หมวดที่ 7 ว่าด้วยคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ
 - หมวดที่ 8 ว่าด้วยศาล
 - หมวดที่ 9 ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น
 - หมวดที่ 10 ว่าด้วยตุลาการรัฐธรรมนูญ
 - หมวดที่ 11 ว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
- ด้วยเหตุที่เนื้อหารัฐธรรมนูญ หมวดที่ 9 กำหนดว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น จะเน้นรัฐจังหวัดเป็นศักดิ์รองลงมาเพื่อจัดระเบียบบริหารราชการ ซึ่งแบ่งออกเป็น

- 1) การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ชั้งປະກອບด้วย
 - 1.1 สำนักนายกรัฐมนตรี
 - 1.2 กระทรวง
 - 1.3 ทบวง
 - 1.4 กรม
 - 1.5 หน่วยงานอิสระที่มีฐานะเท่ากับ
- 2) การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค ชั้งປະກອບด้วย
 - 2.1 จังหวัด
 - 2.2 อำเภอ
 - 2.3 กิ่งอำเภอ
- 3) การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ชั้งປະກອບด้วย
 - 3.1 องค์กรบริหารส่วนจังหวัด
 - 3.2 เทศบาล
 - 3.3 สุขาภิบาล
 - 3.4 สภาตำบล
 - 3.5 กรุงเทพมหานคร
 - 3.6 เมืองพัทยา
 - 3.7 หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง

นอกจากกฎหมายจะเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคมใน意義ของการจัดรูปแบบ

การปกครองและการแบ่งส่วนราชการตามที่กล่าวข้างบนแล้ว กฎหมายยังจัดระเบียบสังคมใน意義ของการจัดรูป และจะเป็นความลัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน ชั้งเห็นได้ในเนื้อหาของประมวลกฎหมายอาญา และรูปแบบความลัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน ชั้งเห็นได้ชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่ง และนอกจากนี้แล้วยังมีกฎหมายในลักษณะอื่น ๆ อีกมากมาย ชั้งถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อกำหนดที่แก้ไขความยากจน เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับการระงับความขัดแย้งและข้อพิพาทในสังคม เช่น ประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมาย

จัดการเกี่ยวกับท่ออยู่อาศัย การเช่า การเช่าซื้อ กฎหมายว่าด้วยครอบครัวและมรดก การทำหมัน การคุ้มกำเนิด การทำแท้ง กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กและสตรี กฎหมายเกี่ยวกับการจราจรทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ หรือแม้แต่ในคณะสังฆริษัท มีกฎหมายจัดระเบียบคณะสังฆริษัท

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายทำหน้าที่ในการจัดระเบียบสังคม คนในแต่ละสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้จำเป็นต้องมีกฎหมาย ระบุเป็นข้อตกลง ไว้เป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติร่วมกัน และเมื่อสร้างกฎหมายแล้วทุกคนจะต้องมีวินัย ศรีดีดีและปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายที่ตั้งกล่าวไว้ ถ้าผู้ใดละเมิดฝ่าฝืนจะเป็นหน้าที่ของกฎหมายอีก เช่นกันที่จะเข้ามาเข้ายาแก้ไขตลอดจนมั่งคบหรือลงโทษผู้ที่ละเมิดกฎหมายที่ตั้งกล่าวไว้ เพื่อให้ผู้นี้เดินทางไม่ลže เมิดอีกต่อไป เพื่อไม่ให้เป็นเรื่องของแก่ผู้อื่นที่จะทำผิดซ้ำอีก นอกจากลงโทษ เพื่อให้เดินทางแล้วปรัชญากฎหมายปัจจุบันยังมีเป้าหมายเพื่อลดโทษผู้นี้ให้กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดีเพื่อยูในสังคมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขอีกด้วย

พระฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคมที่สำคัญที่สุดมากอันที่สุด

3.2.3 ห้อได้เบริญเลือเบริญของการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคม

การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคม มีข้อได้เบริญในเบื้องต้นได้ว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างขึ้นได้ทันท่วงที่ ทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เช่น เกิดปัญหาล้อโง เรื่องการเล่นเชอร์ และรัฐบาลเห็นว่าสถาปัตย์อยู่ใจกลางเมือง ให้เกิดผลเสียหายต่อสังคมอย่างร้ายแรง รัฐบาลก็สามารถตรากฎหมายขึ้นใช้ทันท่วงที่ แล้วค่อยขอความเห็นชอบจากรัฐสภาภายหลังได้ เช่นที่ตอนการบัญญัติกฎหมายจะได้กล่าวรายละเอียดในบทต่อไป ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายสามารถแก้ปัญหาได้ทันเหตุการณ์ และถ้าสภาพปัญหาเปลี่ยนไปอีก ก็สามารถแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้อีก ห้อได้เบริญอีกประการหนึ่งของกฎหมายก็คือ กฎหมายมีสภาพมั่งคบ ต้องการเอาตัวผู้ที่กระทำการลักทรัพย์ตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น ปรับ รับภรรยาสิน กักขัง จำคุก หรือประหารชีวิต จึงทำให้คนแห่งกลัวการกระทำการลักทรัพย์มากกว่าการกระทำประเพณี

ข้อเสียเบริญของกฎหมายตรงที่ว่ากฎหมายอาจจะยกบัญญัติขึ้นด้วยคนกลุ่มเดียว หรือตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ จึงมุ่งบัญญัติเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองก็เป็นได้ นอกจากนี้ การทำผิดกฎหมายสามารถนำตัวผู้มีมูลมั่งมาลงโทษได้ก็เฉพาะการกระทำที่มีพันธุ์หลักฐานอย่างแจ้งชัด จนสามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้เท่านั้น คันที่ฉลาดกว่าจังมักรู้จักปิดบัง ซ่อนเร้น อำพรางหลักฐาน หรือไม่ก็สร้างหลักฐานเท็จด้วยวิธีการที่ผลลัพธ์แตกต่าง ๆ มากมาย จนทำให้ศาลเคลือบ แคลงสังสัยและท้าทายที่สุดก็ต้องฟิกษาตัดสินปล่อยตัวผู้มีมูลมั่งไป เพราะตามหลักกฎหมายถือว่าเป็น ภาระหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้เห็นว่า จำเลยมีความผิดจริง "เมื่อ โจทก์พิสูจน์ไม่ได้ก็ต้องปล่อยจำเลย" (Actor non probante absolvituro reus)¹⁸ เพราะกฎหมายถือว่าการปล่อยคนผิดสิบคนดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว¹⁹ เพราะฉะนั้นจึง กล่าวได้ว่าคนที่เป็นผู้บริสุทธิ์ตามกฎหมายไม่จำเป็นต้องเป็นคนมีสุขใจจริง ๆ มีตัวอย่างอยู่มากมาย ที่กฎหมายถือว่าคนหนึ่งคนใดเป็นผู้บริสุทธิ์แต่คนที่ว่าไปในสังคมนั้น ๆ ไม่ยอมรับว่าเขามีมูลมั่งเป็นคนดี จริง ข้อเสียเบริญอีกประการหนึ่ง คือ การวัดตีชั่วตามกฎหมายวัดได้เฉพาะการกระทำชั่วเฉพาะ ทางกฎหมายและเวลา หรือที่เรียกว่าภายในกฎหมายและเจตุริตร แต่กฎหมายไม่สามารถวัดการกระทำความชั่วทางใจ เช่น การคิดชั่ว คิดอิจฉาริษยา หรือคิดปองร้ายผู้อื่น หรือที่เรียกว่า มโนทุริตร ฉะนั้นแม้จะถือได้ว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคมที่ดีมากอันหนึ่ง แต่ก็ยังต้องใช้มาตรการ อื่น ๆ เสริมอีก เช่นกัน

3.3 ศ่าสนากับการจัดระเบียบสังคม

3.3.1 ความหมายและองค์ประกอบของศ่าสนาก

(1) ความหมาย ในการที่จะนิยามความหมายของศ่าสนากให้เด็ดขาดด้วย ตัวลงไปค่อนข้างจะทำได้ยาก เพราะประชัญญาแต่ละท่านให้ความหมายไม่ค่อยตรงกันเท่า แต่ถ้า ถือความหมายตามราชศัพท์ คำว่า "ศ่าสนาก" แปลมาจากคำว่า "สาสน์" ในภาษาบาลี หรือ "ศ่าสน์" ในภาษาสันสกฤต ซึ่งหมายถึง คำสั่งสอน คำสั่งสอนของศ่าสนาต่าง ๆ จะว่าด้วยเรื่อง ต่อไปนี้

1 ความเชื่อในอำนาจที่เห็นไม่ได้ด้วยตา เช่น อำนาจของธรรม, อำนาจ ของเทพเจ้า หรืออำนาจของพระเจ้า เป็นต้น

2 หลักศีลธรรม คือให้ละเว้นความชั่ว และให้ทำแต่ความดี แต่ละศาสตราจะสอนเรื่องเดียวกันนี้ทุกศาสตรา

3 เป้าหมายสูงสุดของชีวิต (Summum Bonum) สอนว่าในฐานะที่เป็นศาสตราขั้นของศาสตราตน์ ๆ ควรจะแสวงหาอะไรเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต เช่น นิพพานในคำสอนของศาสตราพุทธ หรือ อาณาจักรของพระเจ้าตามคติคำสอนของศาสตราคริสต์ เป็นต้น

4 นิธิกรรมทางศาสตรา เช่น การบรรพชา, การอุปสมบท ตามคติของศาสตราพุทธ การรับศีลล้างบาป ศีลมหาลินิก ศีลกำลัง ตามคติของศาสตราคริสต์ การทำละหมาดตามคติของศาสตราอิสลาม เป็นต้น²⁰

ถ้าถือความหมายตามราชตัพท์ภาษาอังกฤษ คำว่า ศาสตรา ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Religion ซึ่งสันนิษฐานว่ามาจากภาษาลาตินว่า Relegere หรือ Religare ซึ่งแปลว่า การผูกมัด หรือ ผูกหันสิ่งสองสิ่งเข้าด้วยกัน คือ การผูกมัดวิญญาณของมนุษย์เข้ากับพระเจ้า²¹ ความหมายในลักษณะนี้จะตรงกับศาสตราประเกา เทวนิยม (Theism) คือศาสตราที่สอนให้เชื่อเรื่องพระเจ้าเท่านั้นแต่จะไม่ตรงกับความหมายของศาสตราประเกาอเทวนิยม (Atheism) เช่น ศาสตราพุทธหรือเช่น เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีประกายบางท่านให้ความหมายของศาสตราแตกต่างไปกว่าที่อธิบาย แต่ในที่นี้ขอถือความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พุทธศักราช 2525 ที่ให้ความหมายว่า "ศาสตรา หมายถึง ลักษณะความเชื่อของมนุษย์อันที่หลักคือแสดงกำเนิดและความลั่นสุดของโลก เป็นต้น อันเป็นฝ่ายปฏิบัติประการหนึ่ง แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับกฎหมาย อันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลักษณะการกระทำการด้วย คำฟ้องค์ประกอบด้วย ถ้าไม่องค์ประกอบครบ หรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ "²²

(2) องค์ประกอบของศาสตรา แม้ว่าประกายหลายท่านจะให้ความหมายของศาสตราแตกต่างกันออกไปบ้าง แต่จะถือว่าลักษณะความเชื่อใดจะจัดว่าเป็นศาสตราได้หรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาองค์ประกอบด้วย ถ้าไม่องค์ประกอบครบ หรือ ส่วนใหญ่ ดังต่อไปนี้ถือได้ว่าลักษณะสอนนี้เป็นศาสตรา

- 1 ต้องมีศาสดาผู้ก่อตั้ง หรือประกาศคำสอน
- 2 ต้องมีคำว่า “อันกล่าวถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนา” ฯ
- 3 ต้องมีนักบวชหรือผู้สืบทอดศาสนา
- 4 ต้องมีศาสนสถาน หรือปูชนียสถาน อันเป็นสถานที่เคารพของศาสนิกชน

ของศาสนา” ฯ

- 5 ต้องมีพิธีกรรมทางศาสนา²³

3.3.2 หมายเหตุของศานาถ่อการจักรราเบียนลังคอม

ลักษณะความเชื่อทางศาสนาถือได้ว่าเป็นเครื่องมืออันแปรสุดของมนุษย์ที่มีบกบาทต่อการจักรราเบียนลังคอม เริ่มจากลักษณะชาชรมชาติ (Nature Worship) ที่สอนให้เช่น ให้วัชราธรรมชาติเพื่อมิให้บันดาลภัยธรรมชาติให้เกิดขึ้น เพราะแต่เดิมมนุษย์เชื่อว่าธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิตและวิญญาณ (Animatism) เช่นเดียวกับชีวิตมนุษย์ แต่ชีวิตของธรรมชาติยังใหญ่กว่าชีวิตมนุษย์ ความเบล็อกแบบลังและเคลื่อนไหวของธรรมชาติ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์อย่างมาก เช่น เมื่อเกิดแผ่นดินไหว ไฟไหม้ น้ำท่วม ภูเขาไฟเบิด เป็นต้น มนุษย์จึงคิดว่าธรรมชาติเหล่านี้ เกิดขึ้น เพราะวิญญาณเทพที่สิงสถิตอยู่ในธรรมชาติบันดาลให้เกิดขึ้นเพื่อลั่นโหงมนุษย์ เพราะฉะนั้น เพื่อเป็นการเอาใจเทพ มนุษย์จึงแก้ไขปัญหาด้วยการเช่น ให้วัชราธรรมชาติ มีการกำหนดการประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการบูชา ต่อมาเมื่อมนุษย์ค่อยๆ ฉลาดขึ้นแล้วก็ความเชื่อเหล่านี้ต่ออยู่ ฯ พอกนานาจันเป็นศาสนายเมื่อนที่เห็นอยู่ทุกวันนี้

จึงเห็นได้ว่าลักษณะความเชื่อทางศาสนาเป็นสิ่งที่ซึมซาบอยู่ในวิถีชีวิตของมนุษย์ตลอดมา และมีบกบาทอย่างสำคัญต่อการจักรราเบียนทางลังคอมของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยอดีตจนจบกรุงทั้งสมัยปัจจุบัน ดังตัวอย่างที่สามารถแลเห็นได้หลายศาสนา เช่น ศาสนาคริอ ถ้าเราศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวเย็นรู จะเห็นได้ว่าเดิมที่เป็นชนชาติเร่ร่อนและหากเป็นกาลของชาติอื่นตลอดมา ก่อนหน้าที่มีเสสจะปลดปล่อยให้รอดพ้นจากความเป็นกาลของอีบีต์มาตั้งถึงปัจจุบัน แอบປาเลสไตน์ ในปัจจุบันได้นั่น สภาพสังคมของชาวเย็นรูสับสนวุ่นวาย มีการกำนาป่าหยาบช้า ผิดผ้าผิดเมืองมากมายจนพระเจ้าได้ทรงประทานบัญญัติ 10 ประการให้โนเสส และโนเสสได้ใช้บัญญัติ 10 ประการนี้ จักรราเบียนให้ชาวเย็นรูก่อรากอย่างเรียบร้อยจนสามารถเดินทางมาตั้ง

พื้นฐานในดินแดนแห่งสัญญาได้ ถ้าเราจะพิจารณาในเนื้อหาของมัญญติ 10 ประการ จะเห็นได้ว่า เป็นเนื้อหาที่ใช้เนื้อจดราเบียนสังคมอย่างดี เช่น ลองพิจารณามัญญติจาก ข้อ 5 - 10 ดังนี้

ข้อ 5 จงเดินบนความดีตามรอยเจ้าءอง

ข้อ 6 จงอย่าฝ่าคน

ข้อ 7 จงอย่าประพฤติผิดประเวณ

ข้อ 8 จงอย่าลักชไมย

ข้อ 9 จงอย่าเป็นพยา-ne เก็บล่าหาเพื่อนบ้าน

ข้อ 10 จงอย่ามีจิตคิดโลภในบ้านเรือน ภรรยา หรือลิงหนึ่งลิงใดซึ่งเป็นสมบัติของเพื่อนบ้านของสู่เจ้า²⁴

ถ้าหากจะพิจารณาหลักคำสอนของศาสนาอิสลามดูมีทางที่จะเห็นได้ว่ามีบทบาทอย่างสำคัญต่อการจัดระเบียนทางสังคม เช่นเดียวกัน หากข้อนี้ไปศึกษาถึงสภาพทางสังคมของชาวอาหรับ แม่ชាជูดิอารabe และนครเมกกะห์ ก่อนหน้าและสมัยพระนับเมียหะหมัด เป็นสภาพสังคมที่เลวร้ายป่าเถื่อนและเทʐจนหาที่ไม่ได้ เพราะก่อนจะเริ่มประการศึกษาดูนั้นตนกลับไม่ลืมคำสั่งสอนของศาสตราแต่สมัยอดีตเลือกมดลัน ตกอยู่ในสภาพชีวิตอันเหลวแหลก มีแต่ความคิดชั่วร้าย อาณาจักรโรมันสมัยนั้นเห็นไปด้วยความป่าเถื่อน ความชั่วร้ายได้เข้าครอบงำเอเชียโดยเฉพาะดินแดนอาหรับ ได้กลายเป็นดินแดนของคนนอกศาสนา ล้วนทั้งหลังให้ศิลธรรมเสียหมดล้วน จนผ่านต่อๆ ๆ ต้องมาฟื้นฟานเองอยู่เสมอ การนองเลือดเป็นเรื่องปกติธรรมชาติ ประชาชนจะสั่งสารสาญไร้ระเบียบ ข้อมส่วนสุรา เล่นการนัน ชาติศิลธรรม ผู้หญิงรูปงามตกเป็นเครื่องมือนำบัดความกำหันดของหัวหน้าเผ่า เด็กและคนชราอยู่กรุงทำอย่างโดยร้ายกาจ

ด้วยสภาพสังคมที่เลวร้ายดังกล่าวนี้ พระนับเมียหะหมัด จึงใช้หลักคำสอนของศาสนาอิสลามจัดระเบียนสังคมเสียใหม่ เช่น การเบิกความไม่ให้เป็นพยา-ne ที่, การชั่งตวง วัด ต้องให้เต็มบิญูร์น การบัญญัติต่อเพื่อนบ้าน เด็ก คนชรา บิดามารดา เครือญาติ ผู้ชัดสน ตลอดจนแขลย และผู้อ่อนแ้อยให้ปฏิบัติตัวด้วยความเมตตากรุณา²⁵

ถ้าเราจะข้อนพิจารณาบทบาทของศาสตราจารย์ก็ต่อการจัดระเบียบของสังคมด้วยก็จะเห็นได้ว่าไม่แพ้ศาสตราจารย์ ๆ ในบรรดาคำสอนของพระพุทธศาสนาไม่ว่าเรื่องพิธีกรรม และหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ล้วนกรงนัยปฏิชั้นเพื่อจัดระเบียบทางสังคมทั้งสิ้น บทบาทของศาสตราจารย์จะได้กล่าวรายละเอียดมากกว่าศาสตราจารย์ ๆ เพราะเป็นเป้าหมายของการศึกษาวิจัย

จะเป็นวินัยของศาสตราจารย์มีมากมาย แต่ที่ห้อยมากกล่าวในที่นี้ก็เฉพาะส่วนที่สัมพันธ์กับหัวข้อที่ศึกษาวิจัย คือ ส่วนที่สามารถนำมาศึกษาเชิงประยุกต์เก็บกันได้กับของประมวลกฎหมายอาญา เท่านั้น ซึ่งจะแยกกล่าว 2 ประดิษฐ์ คือ อาคารวินัย กับ อนาคตวินัย อาคารวินัยหมายถึงวินัยของคุณที่ผู้ครองเรือน ส่วนอนาคตวินัย หมายถึงวินัยของบรรพชนหรือนักวิชาการที่ศาสตราจารย์ได้วางจะเป็นวินัยดังกล่าวนี้ไว้ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อยังผลประโยชน์ให้เกิดขึ้น 10 ประการ คือ

1. ให้ศาสตราจารย์มีความสงบเจรจา
2. ให้ศาสตราจารย์อยู่ร่างผาสุก
3. ชั่วนาบคน ไม่มีศีล
4. ประดิษฐ์ศีล ให้อธิรักษา
5. มือกันโทษในปัจจุบัน
6. กำจัดโทษในภาพผ้า
7. เร้าใจหนักไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส
9. ให้พระศาสนាធััตติมั่นคง
10. ให้ศาสตราจารย์อื้อฟื้อสืบตามวินัย²⁵

เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้ทั้งคุณที่ผู้ครองเรือนและนักวิชาการที่ต้องปฏิบัติตามจะเป็นไปได้

1 อาคารวินัย หมายถึงวินัยสำหรับคุณที่ผู้ครองเรือนเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข จะต้องมีวินัย 4 ประการ คือ²⁶

1.1 ไตรสรณมน คือการปฏิบัติตนเพื่อเข้าเป็นพุทธมามากะ ถือว่าเป็นวินัยเบื้องต้นสำหรับคุณธรรมใจตนเอง ให้ดีถือระเบียบอันดีงาม โดยการปฏิบูรณ์ตนเข้าด้วยกัน คุณของพระพุทธะ คุณของพระธรรม และคุณของพระสัทธรรม เป็นที่สิ่ง เพราะพระรัตนตรัยทั้ง 3 นี้ มีพระคุณดีอ

- 1) พระพุทธคุณ ยังผลประโยชน์ให้เกิดขึ้น 3 ประการ คือ
- ก ฝึกอบรมตนเองให้เกิดปัญญา
 - ข อบรมภิริยาหวานให้บริสุทธิ์สะอาด
 - ค อบรมจิตใจให้มีเมตตากรุณาในมุคคลและลัตวอื่น คือ การบำเพ็ญคุณความดีเพื่อเกื้อกูลกัน
- 2) พระธรรมคุณ ยังผลประโยชน์ให้เกิดขึ้น 2 ประการ คือ
- ก ช่วยให้ผู้ปฏิบัติตามธรรมเป็นคนดีจริง
 - ข รักษาผู้ปฏิบัติตามไม่ให้ตกไปในทางที่ช้า
- 3) พระสังฆคุณ ยังผลประโยชน์ให้เกิดขึ้น 2 ประการ คือ
- ก อัตโนมัติ ช่วยเกื้อกูลต่อตนเอง คือ เป็นผู้ปฏิบัติตี้ ตรงตามธรรมและปฏิบัติอย่างสมควร
 - ข บรรพตคุณ เป็นการเกื้อกูลแก่คนอื่น คือ ควรแก่การคำนับ ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่การทำบุญ ควรแก่การยกมือไหว้

1.2 เบญจศีล คือ ข้อปฏิบัติเพื่อให้ทุกฝ่ายปลอดจากเวรภัยทั้งภายนอกและภัย คือ

- 1 ให้ตั้งเจตนาด้วยการฟ้าหัน
- 2 ให้ตั้งเจตนาด้วยการลักษณะของภัย
- 3 ให้ตั้งเจตนาด้วยการทำผิดประเวณี
- 4 ให้ตั้งเจตนาด้วยการโภคทรัพย์ของภัย
- 5 ให้ตั้งเจตนาด้วยการเสนอสิ่งสเปดิตให้โทษ

1.3 อุโมสศีล คือข้อปฏิบัติเพื่อให้จิตใจสงบผ่องใส่ห่างไกลจากภัยเลส ปฏิบัติทุก

วันพระศีว

- 1 ให้ตั้งเจตนาด้วยการฟ้าหัน
- 2 ให้ตั้งเจตนาด้วยการลักษณะของภัย
- 3 ให้ตั้งเจตนาด้วยการเสนอสิ่งเมตตา ยันเป็นม้าตีกแก่พระมหาธรรมราษฎร์
- 4 ให้ตั้งเจตนาด้วยการโภคทรัพย์ของภัย

- 5 ให้ตั้งเจตนางดเว้นการเสพสิ่งเสพติดให้โทษ
- 6 ให้ตั้งเจตนางดเว้นการบริโภคอาหารในขณะวิ่ง
- 7 ให้ตั้งเจตนางดเว้นการฟ้อนรำขับร้อง ปาร์โ�มดนตรี และดูการละเล่น
บรรดาที่เป็นข้าศึกแก่กุศล และกัดกรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้และของหอม เครื่องซ้อม
เครื่องแต่งต่าง ๆ
- 8 ให้ตั้งเจตนางดเว้นการอนที่เงยสูง คือเตียงตั้ง และที่นอนให้ถ่ายใน
ชัตเตอร์หรือสำลี และเครื่องลาดมีลวดลายอันวิจิตรต่าง ๆ

1.4 กุศลกรรมบท คือกรรมที่เป็นกุศลเพื่อก่อให้เกิดความสุขทั้งในพื้นและภายนอก

- 1) กายกรรม 3 คือ 1 งดเว้นการเบี้ยดเบี้ยนร่างกายและชีวิตของเชา
2 งดเว้นการลาก ล้อโถง ยักยก ยั่งชิง จีบลัน
เอกสารพยัญชนะของเชามาเป็นของตน
- 2) ใจกรรม 4 คือ 1 งดเว้นการโกหกหลอกลวงเชา
2 งดเว้นการพูดส่อเสียด
3 งดเว้นการพูดหมายความโดยไม่เข้าใจ
4 งดเว้นการพูดสำรากเพ้อเจ้อเหลวไหล
- 3) มโนกรรม 3 คือ 1 ไม่คิดจะโน้มเน้งเลึงจ้องเอกสารพยัญชนะ
คนอื่นมาเป็นของตนด้วยกลอบุ้นเข้าเล่นกระแทก
2 ไม่คิดพยายามปองร้ายใคร ๆ
3 มีความเห็นชอบตามคลองธรรม เช่น เห็นว่า
ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

2 อนาคตวิธีอ ข้อหมายถึงวินัยของบรรพชิตหรือนักบวช นักบวชจะดำรงตนให้มีความสงบสมกับเป็นนักบวชได้จะต้องอดมันในระเบียบวินัย วินัยของนักบวชมี 2 ประเพท คือ วินัยของสามเณร (บรรพชา) และวินัยของพระภิกษุ (อุปสมบท) มีดังนี้²⁸

2.1 วินัยของสามเณร ได้แก่คือ 10 หรือสิกขา 10 ประการ คือ

- 1 เว้นจากการม่าสัตว์
- 2 เว้นจากการลักทรัพย์
- 3 เว้นจากการเสพเมตุ
- 4 เว้นจากการนุ่ดเท็จ
- 5 เว้นจากการดื่มน้ำเน่า
- 6 เว้นจากการฉันอาหารในสามวิกาล
- 7 เว้นจากการฟ้อนรำขับร้อง ประโคนตามรีและดูถูกරะเล่นชึ่งเป็นหัวตีกแก่กุศล
- 8 เว้นจากเหตุที่ตั้งแห่งความก้าหัค คือหักกรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยศอกไม้และของหอม เครื่องทาต่าง ๆ
- 9 เว้นจากการอนบนท่านอนสูงและท่านอนใหญ่
- 10 เว้นจากการรับของและเงิน

2.2 วินัยของพระภิกษุ แบ่งได้ 4 หมวด คือ

- 1) ปฏิโนกรสังวรคือที่ต้องระวังศักดิ์กันไม่ให้ทำผิด ถ้าทำผิดต้องอาบตี มีดังนี้
 - 1 ปราบชิก ไก่สตานหนอก เมื่อต้องเข้าแล้วขาดจากความเป็นภิกษุ
 - 2 สังฆาทีเสส ไก่ขอข้างกลาง เมื่อต้องเข้าแล้วผู้นั้นพิงอยู่กรรม
 - 3 ถูลัจจัย, ป่าจิตต์ย, ปารวีเกลนียะ, ทุกกฎ, ทุกภาษา ไก่สตาน เกา เมื่อต้องเข้าแล้วผู้นั้นถังประจันตนเองต่อหน้าภิกษุด้วยกันจึงพ้นโทษ

- 2) อินการีสังหาร คือ การลิ่ารวมอินการี ๘ ไม่ให้เกิดความชันดื้อห้ามวัน เป็นเหตุให้ติดใจเครื่องของ และรู้เท่ากันเอาชนะอารมณ์ เอาชนะด้วยเห็นรูป, เอาชนะหุบมห

ได้กินเลี้ยง, เօชาນจะมูกชักได้ดมกลิ่น, เօชาనจะลืมชักได้ลืมรส, เօชาನจะหายใจได้ถูกต้องสัมผัส, เօชาನจะขอรับอารมณ์ ถ้าເօชาນໄວໄດ້ຄົວວ່າກຳພິດຈະໄດ້ຮັບໂທດີກຳໃຫ້ຈົດໃຈເຕົ້າ
ທ່ອງ

3) ອາຫຼວປາຣິສຸກິມືຕີລ ຕີ່ກາງຮດເວັນກາຣເລື່ອງຂຶ້ນຕີ່ວ່າຂີ້ກາຣກິພິດເຜົ້າຂອງນັກ
ບວຊ ເຊັ່ນ ກຳມາຫາກິນອ່າງໜ້າວນ້ານ ເລື່ອງໂຟດຕ້ວຍກາຣພັນ ເລື່ອສລາກກິນຮວບ ເລື່ອມ້າແຂ່ງ ເປັນ
ໜ່ອຍາເຟື່ກາຣອານີ້ພີ່ເຈັນໃຫ້ໜ້າເອດອກເບີຍ

4) ປັຈັບສັນນີສີຕີລ ຕີ່ກາຣພິຈາກາປັຈັບສີ ຖັງໃນຂະຮັບແລະບຣິໂກດ
ໄຟຮັບແລະບຣິໂກດດ້ວຍຕົກຫາ ຕັດໃຫ້ບຣິໂກດດ້ວຍຄວາມຈຳເປັນ

3.3.3 ຫຼື ໄດ້ເປົ້າຍເລືອເປົ້າຍຂອງກາຣໃໝ່ສາສນາເປັນເຄື່ອງມືອັຈະນີ້ບັງລິ່ງຄມ
ສາສນາດີ່ວ່າ ດຳລັ້ງສອນຂອງສາສດາຂຶ້ນອາຈະໄດ້ຮັບມາຈາກພະຮູ້ເປັນເຈົ້າອັກໂດ
ທີ່ນັ່ງຫີ້ອນບາງສາສນາເປັນຄຳສອນທີ່ສາສດາກຮງຕົນພບເອງ ແລ້ວກາຣນັກງົດໄວ້ເພື່ອເປັນວິນິດສໍາຫັກຮັບ
ກາຣດຳເນີນວິຫຼວດຂອງມຸນຸຍື່ນໃແຕ່ລະສາສນາ ເຮັດກຂອງກັນວ່າສາສດາຂອງແຕ່ລະສາສນາລ້ວນເປັນຜູ້
ປະເສົງສູງ ຈຸດ ແກ້ໄຂມຸນຸຍື່ນທີ່ປະກຳ ທ່ານໄດ້ພົມເທິນມັງຫາຕ່າງໆ ແລະຫ້ວັນແກ້ມັງຫາເຫຼົ່ານັ້ນສໍາເລັດ
ນາມາກແລ້ວ ຈຶງກາຣນັກງົດມັງຫາລະວິນິດແກ້ມັງຫາເຫຼົ່ານັ້ນຂັ້ນໄວ້ ແຫຼຸພລວ້າປະກາຣທີ່ຄືອືກັນວ່າ
ສາສດາເຫຼົ່ານັ້ນລ້ວນເປັນຜູ້ທີ່ມີຄຸນຫຽມອັນແນູ້ສູງສັງ ອີຕີຈົງປາກີຈາກກີເລີສຕົວຫາ ແລະ ນີ້ມີຮັບໄປລົງ
ຄວາມເມຕທາກຮູ່ຫາຕ່ອມວລມມຸນຸຍື່ນເປັນຫຼັງຈາກ ລະຫັ້ນແກ້ນັກງົດວັນເປັນຄຳສອນຂອງສາສນາກໍໃໝ່ເປັນມາດ
ກາຣຈັດຮະບັບສິ່ງຄມ ກ່ຽວມາຕຽກກາຣຕົລືນີ້ຂໍ້ວ່າ ໃນຄວາມປະກຸດຂອງມຸນຸຍື່ນຂອນໄປ້ນັກງົດທີ່ມີຄຸນຫຽມ
ແລະມີຄວາມເປັນເຫວານ

ຈຳສວຍງານສາສນາເປັນເຄື່ອງມືອັດສິນກາຣກະກຳຫີ້ຄວາມປະກຸດຂອງມຸນຸຍື່ນ
ໄດ້ໃໝ່ແກ່ທີ່ວ່າ ບວດທາດສົນນີ້ຂອງແຕ່ລະສາສນາໄດ້ກຳຫົນດບຮັກກິດຫຼາຍກາຣດຳເນີນວິຫຼວດແລະວິນິດສໍາຫັກຮັບ
ຂອງມຸນຸຍື່ນໄວ້ແລ້ວ ຜູ້ທີ່ມີຄຸນຫຽມສາສນານີ້ ຈະຕັດງົບປົງຕົມາມ ສັກໄນ້ນັກງົດຕາມເປັນກາລະເມີດຕໍ່ມີຄວນ
ຄືວ່າເປັນກາຮຳຂໍ້ວ່າ

ຂຼື ໄດ້ເປົ້າຍຂອງກາຣໃໝ່ສາສນາເປັນເຄື່ອງມືອັຈະນີ້ບັງລິ່ງຄມອ່ງ
ທຽງທີ່ວ່າເປັນກົງເກົກທີ່ມີລັກນະສາກລກວ່າ ຕີ່ໃຊ້ຕິດສິນກາຣກະກຳຂອງມຸນຸຍື່ນໄດ້ກ່າວໄປ ຖັງນີ້ພຣະ
ສາສນາຖຸກຕ່າງໆ ລ້າວນ້ານສອນໃຫ້ມີເປັນເທົ່າ ແລະກົງເກົກທີ່ໂອຄກໄໂຍດສາສນາເປັນກົງເກົກທີ່ອອກໄດ້ນີ້

คุณธรรมเป็นพื้นฐาน การที่คนไม่ละเมิดกฎหมายของศาสนาใด ๆ เลยย่อมถือได้ว่าเข้าต้องเป็นคนดีแท้

อีกประการหนึ่งการวัดตีชี้ว่าตามหลักของศาสนาที่นับได้จะมีข้ออ่อนแหนกซึ้งกว่ากฎหมายคือ วัดได้ทั้งการทำซื่อทางกาย วาจา และใจ แม้จะยังไม่ลงมือกระทำซื่อแต่ถ้าจิตคิดประทุหัวใจต่อชาติอ้วนว่านั้นเป็นการกระทำซื่อแล้ว ศาสนาจึงวัดการกระทำของมนุษย์ได้ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ถ้าใครทำซื่ออะไรมงไม่แม้ไม่ได้เรียนแต่ใจของผู้กระทำซื่อมรู้ด้วนว่าตนนั้นเป็นการทำซื่อ เชาก็จะรู้สึกผิด รู้ว่าเป็นบาปและจะไม่สบายใจ

เมื่อเบริญเบรียบระหว่างศาสนา กฎหมายอาชญากรรมซึ่งมิให้ผู้อื่นแห่งเชิงอาหารที่เราทำลังรับ-ประทาน แต่กฎหมายไม่อาจสั่งให้ผู้อื่นให้อาหารแก่เรา เมื่อเราหิวหรือไม่มีอยู่ใจกิน กฎหมายไม่อาจบังคับให้คนมีไม่ตรึงต่อ กันได้ ให้คนผูกตือต่อ กันได้ กฎหมายไม่อาจบังคับเอาผิดแก่คนที่ใจคิดบริษัปองร้ายผู้อื่น คิดแต่จะขอสิ่งของผู้อื่นเมื่อมีโอกาส คิดแต่จะแก้แค้นผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา แต่ศาสนาสามารถทำหน้าที่ได้กว่ากฎหมาย

การใช้มาตรการทางศาสนาเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคมมีข้อเสียเบริญตรงที่ว่าบกลงโทษของศาสนาอยู่ที่ห่างไกลเกินไปและขาดสภาพบังคับ คนที่ทำผิดกฎหมายจะถูกลงโทษทันทีที่ฟื้นฟูได้ ได้ว่ากระทำผิด และโทษที่ได้รับก็สำนารถแลเห็นได้ง่ายเป็นตัวเป็นตน แต่คนที่ทำผิดหรือทำซื่อตามข้อกฎหมายของศาสนา โทษหรือคุกที่ได้รับเป็นเรื่องของจิตใจ คือทำดีก็สมชายใจ ทำดีก็ไม่สบายใจ หรือหากจะพิจารณาคุณหรือโทษที่ใกล้ไปกว่าที่นั้น ก็อาจจะเป็นแรงสร้างสรรค์ บุญบานไปอ่อนแรง ลดลงต่ำ บุญบาน หรือชาตินี้ ก็จะไม่กลัวโทษของศาสนา แล้วจะกล้าทำผิดทำซื่อได้อย่างหน้าตาเฉย

พระบาทเจ้าจังถือได้ว่าการใช้มาตรการทางศาสนาเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคมอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ จะเห็น ในสังคมที่ว่า ๆ ไปจึงต้องใช้เครื่องมือจัดระเบียบสังคมทั้งสามประการควบคู่กันไป คือ ประเพณี กฎหมาย และศาสนา

4. บทสรุป

จากการที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นแล้วว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม อันหมายถึงมนุษย์นิยมที่จะอยู่รวมกันเป็นหมู่พาก และอีกความหมายหนึ่งคือการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมเท่านั้นมนุษย์จึงจะสามารถแสดงศักยภาพของความเป็นมนุษย์ออกมาก ได้อย่างเต็มที่ มนุษย์เมื่อยู่ร่วมกันในสังคมแล้ว ก็จะสามารถสร้างสรรค์อารยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้อย่างมีความสุข มนุษย์จึงจำเป็นต้องจัดรูปแบบสังคม และจัดวางระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง หรือที่เรียกว่า มนุษย์จัดระเบียบสังคม โดยใช้เครื่องมือหลาย ๆ อย่าง แต่ที่สำคัญคือ ประเพณี กฎหมาย และศาสนา โดยใช้ทั้งสามอย่างควบคู่กันไป เพื่อมนุษย์วางแผนและกฎเกณฑ์ที่ใช้แล้วมนุษย์จำเป็นต้องปฏิบัติตามจะเป็นและกฎเกณฑ์นั้น ๆ การปฏิบัติตามจะเป็นและกฎเกณฑ์ที่วางไว้เรียกว่า ความมีวินัย เพราะฉะนั้น จะเป็นกับภัยจะจึงเป็นของคู่กันและมีคนหรือกลุ่มเดียวที่จะแต่มีสองหน้า ถ้าวางระเบียบแล้วแต่ไม่มีผู้ปฏิบัติตามจะเป็นแค่ความหมาย จะเป็นจะมีความหมายก็ต่อเมื่อคนในสังคมยอมรับและปฏิบัติตาม ถ้าใครฝ่าฝืนจะเป็นผู้ขาดวินัยทางสังคม สังคมก็จำเป็นต้องกำหนดมาตรการเพื่อจัดการกับผู้ที่ฝ่าฝืนจะเป็นตัว เรียกว่า การลงโทษ เพื่อมิให้มีผู้ละเมิดฝ่าฝืนอีกต่อไป

ด้วยเหตุตั้งกล่าวมีประวัติที่ไปจึงมีความเห็นเสมอครั้งต่อไปยังกันว่า จะเป็นและวินัยเป็นรากฐานแห่งความเจริญของชาติ ชาติทุกชาติจะเจริญได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติขัดมิ่งในจะเป็นและวินัยที่เรียกว่า "วินัยของชาติ" และคนในชาติต้องพากยามทำตามวินัยของชาติในทุกแห่งทุกมุม เช่น การศึกษาที่ต้องมีวินัย การแต่งงานที่ต้องมีวินัย การหყารักที่ต้องมีวินัย การจราจรทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ที่ต้องมีวินัย การแข่งขันที่สำคัญต้องมีวินัย หรือแม้แต่การลุ่รบในสังคมก็ต้องมีวินัย

วินัยของชาติจะเป็นอยู่หรือแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น ในสังคมมนุษย์ ในพระราชบัญญัติ ในพระราชกฤษฎีกา ในกฎหมายหรือจะเป็นข้อบังคับ ในจะเป็นแบบแผนต่าง ๆ ในเจ้าภาพประเทศ ในคำสั่ง ด้วยการ ในการตัดสินใจ และการ ในการตัดสินใจ แต่สิ่งเหล่านี้ สามารถเรียกว่า "จะเป็นวินัยของชาติ"

ชาติแต่ละชาติจะเจริญอย่างแท้จริงได้ใน
เมืองของเดียวอยู่ไม่เป็นการเพียงพอ
จะอยู่ที่คนดีมั่นในระเบียบวินัยของชาติ
และการที่จะนำเอาตัวผู้กระทำผิดระเบียบวินัยของ
ชาติมาลงโทษได้เนื่องจากต้องมีกระบวนการพิสูจน์ที่มีพยานหลักฐานอย่างชัดแจ้ง แต่ถ้าใครมีเล่ห์
เหลี่ยมสามารถปิดบังข้อณูน์พยานหลักฐานได้อย่างแนบเนี้ยแผลง แม้ว่าเขายังได้ทำผิดระเบียบ
วินัยของชาติตามมาแล้วก็ตาม ก็ไม่สามารถจะเอาผิดหรือลงโทษเขาได้เลย จึงมีการกล่าวกันว่าคน
ที่บริสุทธิ์ตามกฎหมายไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริสุทธิ์จริง

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ มนุษย์จึงต้องมีเครื่องมือจัดระเบียบสังคมอันอื่นขึ้นมาเป็นมาตรการ
เสริมอีกหลายอย่าง ในบรรดาเครื่องมือต่าง ๆ เหล่านี้ เครื่องมือที่เสริมสร้างระเบียบวินัย
ของคน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดอันหนึ่งก็คือ "ระเบียบชนิดของศาสนา" เพราะวินัยของ
ศาสนาเป็นวินัยที่ทำให้คนรู้สึกสำนึกรู้สึกว่า "เราเป็นคนดี" หรือที่เรียกว่าการฝึกให้คนมีวินัยในตัวเอง
แม้ว่าจะมีคราวน์ หรือไม่เห็น ไดรรู้ หรือไม่รู้ ถ้าคนคนนี้เคยมั่นในวินัยของศาสนาแล้วเขาก็
คงมีใจจะไม่กระทำการใดๆ ก็ตามที่ต้องตัวของตัวเอง หรือที่เรียกว่าการฝึกให้คนมีวินัยในตัวเอง
ของศาสนาอย่างเคร่งครัดแล้ว จะทำให้คนในชาตินั้น ๆ อุ่นร่วมกันได้อย่างสงบและจะมีแต่
ความสุขทั่วหน้ากัน

ชาติกุชาติจึงต้องมีทั้ง วินัยของชาติ และ วินัยของศาสนา ควบคู่กันไป แต่ละศาสนา
แม้จะกำหนดวินัยในรายละเอียดบ้างอย่างแตกต่างกันออกไป แต่กุชาติกุ้มเป้าหมายหลักร่วมกันก็คือ^๑
เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมและเพื่อความสงบสุข

สำหรับนโยบายสานหนาท พรบพุทธเจ้าถูเป็นศาสตร์ของศาสนาพุทธ ได้เผยแพร่หลักธรรมทาง
ศาสนา แล้วก็มีบุคลากรผู้เชื่อมโยงไว้ช้ามาแสดงความสำนึกรู้สึกนิยมชันจิตความหมาย จำต้อง
มาก็แบ่งพุทธศาสนาออกเป็น ๔ จำพวก เรียกว่า "พุทธบริษัท ๔" อันได้แก่ ภิกษุ, ภิกษุณี,
อุบาสก์ และอุบาสิกา ในเมื่อมนุษยบริษัทจำนวนมากมายเช่นนี้ ถ้าไม่มีระเบียบวินัยเป็นแนวทาง
ทางชีวิตอย่างมีคุณสมบัติร่วมกันจะเป็นไปได้ยากกันเสียด้วย จึงทรงกันแล้ว พุทธบริษัทแต่ละฝ่าย แต่ละคนก็ย่อมจะประพฤติปฏิบัติ
ไปคุณลักษณะทางสังกัดทางแตกต่างกันออกไป แล้วจะนำมาสู่ความลับสับสนแตกแยก ขาดความเป็นเอกภาพ
ซึ่งจะนำมาสู่ความเสียหายล้มลงได้

ด้วยเหตุดังกล่าวที่ พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติพระวินัยของพุทธศาสนาขึ้นไว้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติร่วมกันของพุทธบริษัท วินัยเหล่านี้มีจำนวนมากมาย แต่ถ้าจัดประเภทใหญ่ ๆ ก็จะได้ส่องประเพาตดังกล่าวแล้วคือ อาคาริยวินัย คือวินัยของศุภสัตต์ผู้ครองเรือน กับอนาคตการิยวินัย คือวินัยของบรรพชิตหรือนักบวช วินัยทั้งสองประการนี้เรียกว่า วินัยของศาสนา ซึ่งในที่นี้ เมื่อพูดถึงวินัยของศาสนา ก็หมายเฉพาะวินัยของพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าวินัยของศาสนา ก็คือ ข้อกำหนดที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติมา เพื่อให้บรรพชิตหรือนักบวชในพุทธศาสนา และศุภสัตต์ผู้ครองเรือนของพุทธศาสนา ได้ประพฤติปฏิบัติเพื่อให้อยู่ในระเบียบวินัย ไม่ล่วงละเมิด ไม่ละเว้นเด็กเลย ไม่ดุดาย ไม่ก้าวกระข้างของกันและกัน แต่สังกัดวินัยของศาสนาเน่นหน้า เป็นพิเศษกว่าวินัยของชาติก็คือ เรื่องการขัดเกลาจิตใจให้สงบ บริสุทธิ์สะอาด ปราศจากวิตก กังวล ไม่หมกมุ่นวุ่นวาย มัวเมานหลง ให้ไปตามกิเลสได้แก่ อารมณ์โลง, โกรธ และหลง

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จึงแลเห็นความจำเป็นได้ว่า ทำไม่มนูญซึ่งจำเป็นต้องมีระเบียบ วินัยหรือทำไม่ต้องจัดระเบียบสังคม ก็จะจะตอบได้ว่าสังคมหรือชาติจะต้องมีอยู่ได้ก็ต่อเมื่อคนในสังคมนี้มีระเบียบวินัย ทึ้งขึ้ตั้นในวินัยของชาติและวินัยของศาสนา ตั้งที่สมเด็จพระมหาวีรบุรุษ ทรงกล่าวไว้ว่า

ชาติกับศาสนา ได้มีสายสัมพันธ์ กันระหว่างกันมาก ลักษณะ เป็นอันตรายต่อประการ ใจ ๆ ศาสนา ก็จะมีอันตราย ไม่ด้วย ศาสนาจะดีมากเมื่อต้องอาศัยความมั่นคงของ ชาติ แม้ชาติจะมั่นคงมีความสงบสุขอยู่ ได้ก็อาศัยศาสนาคือศูนย์กลาง ขอร่วมกัน ไม่มีแผ่นดินอีกประเทศใด ก็ได้ที่กฎหมาย ไม่มีอำนาจสร้างสุข แม้กระทั่งที่กฎหมาย ก็ไม่ดี ก็ต้อง ได้ไม่สนิททางอาชญากรรม ^{๒๙}